

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1074 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modellash va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijanovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakllanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellashtirish	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberdi O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамshedович Жамshedов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иzzатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalari investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoirazimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодира Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafruz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhoev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muhitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчехра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova Maxliyoxon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	
Museum collection management and new technology	677
Ibroximova Aziza Abbasovna	
Inklyuziyalashuv sharoitida sanoat korxonalari faoliyatining ilmiy-nazariy jihatlarini	684
Isayev Kobiljon Abdulkodirovich	
Turizm sohasida brendning O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri va sayyohlik yo'nalishi sifatida marketingning ahamiyati.....	693
Kobilova Maftuna	
Kichik biznes subyektlarida marketing faoliyatini boshqarishni takomillashtirish.....	697
Bektemirov Ozodjon Xusan o'g'li	
Tekislikda to'g'ri chiziqli va uning tenglamalari.....	702
Azimova Halkar Qayumovna	

Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms.	707
Asliddin Qurvonboyev Baxrom o'g'li, Umarova Zulaykho	
Korxonalarda reklama faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli marketingdan foydalanish.....	712
Khojiev Elshod	
Необходимость использования искусственного интеллекта в системе образования – веление времени	717
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Kon-metallurgiya kombinati faoliyatining ekonometrik modeli va uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	721
Karimov Ma'ruf Ichthyorovich	
Ijara bo'yicha xalqaro standart qo'llanilishining xususiyatli jihatlari	725
Yusupova Malika Botiraliyeva, Satvaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
Понятие и сущность маркетинговой деятельности малого бизнеса в Узбекистане.....	730
Убайдуллоева Малика Отабековна	
Tovar-moddiy zaxiralar tahlilini takomillashtirish	736
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Mirzayeva Shaxlo Faxritdinovna	
Tijorat banklarida mavjud muammoli aktivlar miqdorini qisqartirish bo'yicha xorij mamlakatlar tajribasi.....	742
Abduxalimova Marjona Xikmatovna	
Bank strategiyasini shakllantirish orqali samaradorlikni oshirish (O'zsanoatqurilishbank misolida)	748
Maxmudova Munavarxon Ruzimuradovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilik tarmog'ini rivojlantirish istiqbollari.....	752
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
Yangi O'zbekistonda baholovchi tashkilotlar reytingini baholash va renkingini aniqlash mexanizmining tashkiliy va huquqiy asoslarini takomillashtirishning zarurligi.....	757
Tashpulatov Giyos Toxirovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida B2B marketing strategiyalarini tuzish va samaradorlikni belgilash.....	764
Yudashev Jamshid Abrarovich	
Iste'molchi xulq-atvori: marketing strategiyalarida uning o'rni.....	770
Hamidova Maftuna Boburjon qizi	
Impact of modern tourism infrastructure in enhancing a country's tourism potential.....	775
Ametova Shahnoza Rustamovna, Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'moli tahlili	780
Umarov Ilxomjon Yuldashevich, Abdulxamidova Nodira Abdurashitovna	
Xalqaro tajriba asosida uy xo'jaliklarining investitsion faoliyatini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	784
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
O'zbekistonda elektroenergetika sohasi boshqaruvini tartibga solish masalalari	795
Samiev Shoxrux Faxriddin o'g'li	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'llari	801
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Greening Hotel Operations: A Framework for Sustainable Resource Management and Cost Efficiency in Bukhara Region.....	809
Toyirova Sarvinoz Atoevna, Canós-Darós, Lourdes, Osorio-Acosta, Estefanía	
O'zbekiston sanoat mahsulotlari eksportining tashqi bozorlar bilan o'zaro aloqalari	819
Yo'ldoshev Nozimbek Ma'rufjon o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy ta'lim eksportining rivojlanish tendensiyalari	824
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	832
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Sanoat korxonalarida boshqarish jarayonlariga omillar ta'sirini baholash uslubiyotlari	836
D.Ziyayeva	
Zamonaviy firmalarda kommunikativ aloqalar tizimini o'rnatish bilan bog'liq muammolar	840
Sh.A.Suleymanova, Sh.Z.Erkinova	

Перспективы развития электронной коммерции Республики Узбекистан	845
Маҳаммадалиева Муслимахон Шерали кизи	
Surxondaryo viloyatida o'rta muddatda uy-joylar qurilishi prognozlashtirishni tekshirish	851
Ibragimov Nodir Shopo'latovich, Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Toshpo'latov Bobur Rasuljon o'g'li, Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosatini takomillashtirish orqali investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari	858
Muxammadiyev Faxriddin Baxtiyorovich	
O'zbekiston respublikasi budget daromadlarining amaldagi holati tahlili	861
Shodiyev Xurshedjon Karimovich	
Korxonalarda ishlab chikarish strategiyasini innovasion faoliyati orqali takomillashtirish yo'llari	865
Fayzullayeva Aziza Nusratillayevna	
Budget tashkilotlarining shtat jadvallarini tuzish va xarajatlar smetasi	871
Xamdamov Nuriddin Abdimalikovich	
Tax Revenues and Budget Allocation: The Impact of Tax Revenues on the Economy in Uzbekistan and Indonesia	875
Vafoyeva Sevinch, Umarova Zulaykho	
Erkin iqtisodiy zonalar – rivojlanishning muhim omili	879
Axtamova Parizod Oybek qizi	
The significance and impact of contemporary tourism infrastructure in boosting a country's tourism potential	883
Matkabbulova Diloram Khalilullayevna	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari	887
Abduvaliyev S.A.	
Yangi iqtisodiy tizimda barqaror ish bilan bandlik konsepsiyasini ishlab chiqish va unga oid global tajribalar	892
Xoliyorova Shoxista Qaxramon qizi	
Bo'lajak pedagog-o'qituvchining innovatsion faoliyati modeliga asoslangan xolda ta'lim-tarbiya metodlari va vazifalarini o'rgatish	898
Abdullaeva Sanobar Berdievna	
O'zbekiston to'qimachilik klasterlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash	903
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari tahlilining ilmiy asoslari	909
G.J.Jumayeva	
Интеграция современных концепций управленческого учета в учетно-аналитическую практику вузовских научных учреждений в Узбекистане	912
Каршиева Мохинур Олим кизи	
O'zbekiston sug'urta amaliyotida umr davomiyligi funksiyalarini aniqlashda aktuar hisoblarning o'rni	916
Abdujalilova Guzal Saydillayevna	
O'zbekiston respublikasi moliya-kredit tizimidagi muammolari va ustuvor yo'nalish istiqbollari	931
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
O'zbekistonning fiskal va monetar siyosati tashqi savdo defitsiti o'sishiga ta'siri	935
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
The accounting system in trade organizations, as well as the classification of income in trade	941
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish omillari va ularning tahlili	947
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Ro'ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o'g'li	
Mehmonxona restoranlarida xodimlar malakasini oshirish tizimi va ularning samaradorlikka ta'siri	954
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va mamlakatimizda yaratilgan shart-sharoitlar	958
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti	

Yog'-moy korxonalari personalini boshqarishning ahamiyatli jihatlari.....	963
Azlarova D.A.	
Mahalliy budget daromadlari bazasini kengaytirishda hokimliklarning vakolatlarini oshirish masalalari.....	967
Tuychiev Kamoliddin	
O'zbekiston yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalari	974
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
Innovative technologies of modern accounting and their impact on efficiency	979
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Роль телекоммуникации в экономике Республики Узбекистан	983
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Роль финансов в Узбекистане на современном этапе	987
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Mahalliy budjetlarni boshqarish va tuzish tartibi	992
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Elektron tijoratni soliqqa tortish ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'nalishlari.....	997
Urazaliyev Kamoliddin Tajikovich	
Soliq xulq-atvorini shakllantirishda davlat dasturlari va vositalarining roli.....	1003
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
O'zbekiston bank tizimini rivojlantirishda raqamli banklarning ulushi.....	1011
O'lmasov Abdurahmon Aziz o'g'li	
Digital neighborhood frameworks in community-centric urban infrastructure planning	1019
Gulsara Ostonaikulova, Sitora Odilova	
Sug'urtada investisiya faoliyati samaradorligini oshirish	1026
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца.....	1031
Мухаммадиева Лола Атамурадовна	
Moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	1039
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiyalar jalb etishdagi konseptual jihatlari.....	1043
Karimova Komila Daniyarovna	
Buxoro viloyatida biologik xilma-xillikni asrash: iqtisodiy tahlil va ustuvor yo'nalishlar.....	1048
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Hududda raqobatdosh sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish	1053
Sattorov Quvonchbek Shoxzamonovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
Mehnat huquqi nuqtayi nazaridan gid va ekskursovodlar faoliyatini tartibga solish masalalari.....	1058
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Ensuring corporate financial stability through the use of digital technologies.....	1063
Xusanova Dilorom Shavkatovna	
Ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashishning yevropa davlatlari amaliyoti.....	1068
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	

IKKIYOQLAMA SOLIQQA TORTISHGA QARSHI KURASHISHNING YEVIROPA DAVLATLARI AMALIYOTI

Rajapov Shuxrat Zaripbayevich

I.f.n. (PhD), Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
mustaqil izlanuvchi
Science ID:FXR-0525-0021,
ORCID 0000-0002-4464-1542

Annotatsiya: Mazkur maqolada ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashishning Yevropa davlatlari amaliyoti tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: xalqaro soliq normalari, ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashish metodlari, soliq yuki, dividend, soliq krediti, iqtisodiy mazmun ustuvorligi, xalqaro soliqqa tortish.

Abstract: This article analyzes the practice of European countries in combating double taxation.

Key words: international tax norms, methods of combating double taxation, tax burden, dividend, tax credit, economic substance priority, international taxation.

Аннотация: В статье анализируется практика европейских стран по борьбе с двойным налогообложением.

Ключевые слова: международные налоговые нормы, методы борьбы с двойным налогообложением, налоговое бремя, дивиденды, налоговый кредит, приоритет экономического содержания, международное налогообложение.

KIRISH

Xalqaro integratsiya jarayonlari va xalqaro iqtisodiy aloqalarning kengayib borayotgani sharoitida ikkiyoqlama soliqqa tortish masalasi dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Ayniqsa, Yevropa davlatlarining bu boradagi tajribasi xalqaro miqyosda soliq siyosatini takomillashtirish va investitsion muhitni yaxshilashda muhim oʻringa ega. Ikki tomonlama soliqqa tortish – bu bir xil daromad yoki aktivga nisbatan ikki va undan ortiq davlat tomonidan soliq solinishi holatidir. Bu esa transchegaraviy investitsiyalar, savdo va ishchi kuchining harakatini cheklashi mumkin. Yevropa davlatlari, xususan Germaniya, Fransiya, Niderlandiya, Italiya, Polsha va boshqa mamlakatlar ushbu muammoni hal etishda samarali mexanizmlarni ishlab chiqqan. Ularning amaliyoti bugungi kunda boshqa davlatlar, jumladan, Oʻzbekiston uchun ham oʻrganishga arzigulik tajriba hisoblanadi. Ushbu mamlakatlar ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish uchun xalqaro bitimlar, soliqni kamaytirish uslublari (kredit metodi, ozod qilish metodi), shaffoflik va maʼlumot almashinuvi kabi yondashuvlarni qoʻllab kelmoqda.

Bugungi kunda Oʻzbekiston ham xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksport hajmini oshirish va xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan samarali hamkorlik qilishni maqsad qilgan. Biroq, ikkiyoqlama soliqqa tortish holatlari investitsiya oqimlariga salbiy taʼsir koʻrsatmoqda. Shu sababli, Yevropa mamlakatlari tajribasini chuqur tahlil qilish, ularning metodologiyalarini oʻrganish va Oʻzbekiston qonunchiligiga moslashtirish dolzarb hisoblanadi. Shuningdek, Yevropa Ittifoqi doirasida ishlab chiqilgan umumiy soliq siyosati va axborot almashinuvi tizimlari – CRS (Common Reporting Standard), BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) kabi tashabbuslar orqali soliqqa oid maʼlumotlarning avtomatik almashinuvi yoʻlga qoʻyilgan. Bu esa soliqlardan boʻyin tovlash holatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Oʻzbekiston uchun ham shunday tizimlarni joriy etish soliq boshqaruvini zamonaviylashtirishda muhim qadam boʻlishi mumkin. Shu jihatdan qaralganda, mavzu nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir. U xalqaro soliq siyosatining samaradorligini oshirish, investorlar uchun ishonchli huquqiy muhit yaratish va iqtisodiy oʻsishni taʼminlashga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda asosiy tayanch boʻlib xizmat qiladi.

Yevropa davlatlarining ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashish boʻyicha strategiyasi uch asosiy yoʻnalishga tayanadi:

1. Xalqaro shartnomalar tarmogʻini kengaytirishda Yevropa mamlakatlari oʻzaro hamda uchinchi davlatlar bilan ikki tomonlama soliq bitimlari (Double Taxation Agreements – DTA) orqali soliqqa oid masalalarni tartibga solgan. Ushbu bitimlar quyidagilarni nazarda tutadi:

- soliq to'lovchilar manfaati yo'lida daromadlar ikki marta soliqqa tortilmasligi;
- rezidentlik tamoyili asosida daromad qaysi davlatda soliqqa tortilishi kerakligini aniqlash;
- soliqni kamaytirish yoki ozod qilish mexanizmlarini qo'llash.

2. Soliqni kamaytirish metodlarida Yevropa davlatlarida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda ikki asosiy metod qo'llaniladi. Kredit metodi bo'lib, bunda rezident davlatda to'langan xorijiy soliq summasi hisobga olinadi va ichki soliqqa qarshi chegiriladi. Ozodlik metodida esa xorijdan olingan daromad butunlay yoki qisman soliqdan ozod qilinadi. Bu daromadlar ichki soliq bazasiga qo'shilmaydi.

3. Axborot almashinuvi va shaffoflik yuzasidan Yevropa mamlakatlari o'rtasida CRS (Common Reporting Standard) orqali soliq to'lovchilarga oid ma'lumotlar avtomatik tarzda almashiladi. Bu:

- soxta kompaniyalar orqali daromad yashirishning oldini oladi;
- soliqdan bo'yin tovlashni kamaytiradi;
- o'zaro ishonchni mustahkamlaydi.

Yevropa mamlakatlarining ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi samarali kurashi investorlar uchun ishonchli va barqaror soliq muhitini ta'minlaydi, iqtisodiy o'sish va moliyaviy axborot shaffofligini kuchaytiradi va xalqaro moliyaviy standartlarga mos soliq boshqaruvi shakllantiradi.

O'zbekiston uchun Yevropa davlatlarining tajribasi - ayniqsa, ularning xalqaro shartnomalar, axborot almashinuvi va BEPS chora-tadbirlari asosidagi yondashuvlari - milliy qonunchilik va amaliyotga moslashtirish orqali soliq siyosatini kuchaytirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (2022 Edition) modeli ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishga oid xalqaro model bo'lib, aksariyat Yevropa davlatlari undan asosiy huquqiy tayanch sifatida foydalanadi. Model konvensiyada daromad manbai, rezidentlik, doimiy vakolatxona, dividend, foiz va royalti soliqlari bo'yicha mezonlar aniq belgilangan. Yevropa davlatlari ushbu konvensiyaga asoslanib o'zaro bitimlar tuzgan. Maqolaning huquqiy poydevorini belgilab beradi. Kredit va ozodlik metodlarining xalqaro tan olingan shakllarini o'zida mujassamlashtiradi.

European Commission Taxation and Customs Union Reports (2020–2023) hisoboti har yili Yevropa Komissiyasi tomonidan chop etiladigan ushbu hisobotlar Yevropa Ittifoqida soliq siyosati, daromadlar, BEPS chorasi va axborot almashinuvi kabi masalalarni yoritadi. Hisobotlar statistik ma'lumotlar, soliq yuki taqsimoti, davlatlararo soliq siyosati koordinatsiyasi bo'yicha aniq tahlillarni beradi. BEPS tashabbusi, Common Reporting Standard (CRS), va avtomatik axborot almashinuvi jarayonlarini chuqur tahlil qilishga yordam beradi.

Lang, M., Pistone, P., Schuch, J., Staringer, C. (2019). "Introduction to European Tax Law on Direct Taxation" asarida Yevropa soliq huquqining asosiy elementlarini tahlil qiluvchi akademik darslik. To'g'ridan-to'g'ri soliqlar, ikkiyoqlama soliqqa tortish va erkin harakatlar tamoyillari yoritilgan. Maqolada ikki tomonlama bitimlar asosidagi qaror qabul qilish, sud amaliyoti va xalqaro soliq huquqi asoslari keng yoritilgan. Teoretik asoslarni mustahkamlash bilan birga, Yevropa Ittifoqi darajasidagi normativ-huquqiy bazani tahlil qiladi.

IBFD Tax Research Platform – European Tax Explorer metodlari xalqaro soliq ilmiy tadqiqotlariga bag'ishlangan platforma bo'lib, unda Yevropa davlatlarining soliq tizimi, shartnomalari va qo'llanilayotgan metodologiyalari bo'yicha ma'lumotlar jamlangan. Har bir davlat bo'yicha kredit va ozodlik metodlarining qo'llanilishi, amaldagi soliq bitimlari va yillik yangiliklar ko'rsatilgan. Amaliy qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi. Har bir davlatdagi real holatni o'rganishga yordam beradi.

United Nations Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries (2021 Edition) modelida daromadni boshqa davlatlarga sun'iy ravishda o'tkazish (transfer pricing) orqali soliqlardan bo'yin tovlashga qarshi kurashish metodlari bayon qilingan. Bu manbada Yevropa mamlakatlari tomonidan qo'llaniladigan BEPS 13-punktiga mos ravishda tuzilgan dokumentatsiya va hisobot tizimi yoritilgan. Yevropa davlatlarida iqtisodiy mazmunga ega bo'lgan soliq siyosati qanday amalga oshirilayotganini anglashga yordam beradi.

Deloitte, KPMG, PwC va EY kompaniyalari tomonidan tayyorlangan yillik soliq hisobotlarida (2020–2024) har bir mamlakatda amaldagi soliq stavkalari, ikki tomonlama bitimlar, BEPS islohotlari va shaffoflik darajasi haqida qisqacha ma'lumotlar. Amaliy jihatdan juda foydali bo'lib, real stavkalar, soddalashtirilgan soliq protseduralari va qonunchilikdagi o'zgarishlar aks etgan. Qisqa, lo'nda va zamonaviy ma'lumotlar asosida soliq siyosatining holatini ko'rsatadi.

Iqtisodiyot va moliya vazirligi va Soliq qo'mitasi statistik byulletenlarida O'zbekiston Respublikasida xalqaro soliq bitimlari, soliq tushumlari, xorijiy investitsiyalar va soliq yengilliklari haqida ma'lumot beradi. Mahalliy holatni xalqaro tajriba bilan qiyoslash imkonini beradi. O'zbekiston kontekstida Yevropa tajribasini qanday tatbiq qilish mumkinligini baholashga yordam beradi.

Yuqoridagi manbalar orqali ikkiyoqlama soliqqa tortish muammosining nazariy asoslari, Yevropa davlatlari tomonidan qo'llanilayotgan amaliy chora-tadbirlar, xalqaro standartlar va O'zbekiston konteksti mukammal tarzda yoritiladi. Bu manbalar bir-birini to'ldiradi va mavzuni kompleks yoritishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy maqola yozish jarayonida tadqiqotning asosiy metodologik yondashuvlariga e'tibor qaratildi. Xususan, tahliliy yondashuv, tarixiy rivojlanish ketma-ketligini hisobga olish hamda mantiqiy asoslash usullari qo'llandi. Shuningdek, umumiydan xususiyya (deduksiya) va xususiyydan umumiy xulosaga (induksiya) qarab fikr yuritish orqali ilmiy natijalar ishlab chiqildi. Ma'lumotlarni tahlil qilish va ularni bir butun tizimga birlashtirish (analiz va sintez), shuningdek, mavjud tajribalarni qiyosiy tahlil qilish va selektiv tanlov asosida tahlil qilish orqali tadqiqot chuqurlashtirildi. Shu bilan birga, monografik tahlil hamda ma'lumotlarni guruhlash orqali mavzuning ilmiy asoslari mustahkamlandi.

TAHLIL VA NARIJALAR

Yevropa davlatlari ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda bir nechta kompleks metodlardan foydalanadi. Bu metodlar asosan quyidagilarga tayanadi:

- huquqiy asos sifatida ko'pchilik Yevropa davlatlari o'zaro ikki tomonlama soliq bitimlarini tuzgan bo'lib, ular asosan OECD Model Soliq Konvensiyasiga tayangan. Ushbu bitimlar orqali daromad va kapitalga nisbatan soliq olish vakolati aniq taqsimlanadi.

Asosiy metodlarga keladigan bo'lsak soliq krediti (Tax Credit): Rezident davlat xorijiy daromaddan undirilgan soliqni o'z soliq majburiyatidan chegirib tashlaydi. Soliqdan ozod qilish (Exemption): Xorijdagi daromadni ichki soliq bazasiga qo'shmaydi. Yevropa Ittifoqi qonunchiligida ichki bozor erkinligini ta'minlash uchun ayrim hollarda ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi umumiy yondashuvlar ishlab chiqilgan, xususan, dividend va foiz daromadlarining ikki marta soliqqa tortilishini oldini olishga qaratilgan direktivalar mavjud.

Axborot almashinuvi va BEPS chorasi yuzasidan Yevropa mamlakatlari ikkiyoqlama soliqqa tortishni faqat soliq bitimlari orqali emas, balki ma'lumot almashinuvi mexanizmlari orqali ham tartibga solmoqda.

Bular CRS (Common Reporting Standard) orqali avtomatik axborot almashinuvi tatbiq etilmoqda. BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) dasturining 6, 7, va 13-aksiyalari orqali soliqdan bo'yin tovlash va sun'iy daromad ko'chirish amaliyotlariga qarshi kurash olib borilmoqda.

Bu yondashuvlar soliq shaffofligini oshirish va korporativ soliq intizomini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Amaliy misollar va natijaviylikka e'tiborni qaratganimizda 1-jadval ma'lumotlarini umimlashtirishga erishdik (1-jadval).

1-jadval. Yevropa mamlakatlarida ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashishda qo'llaniladigan metodlar tahlili¹.

Davlat	Qo'llaniladigan metod	Axborot almashinuvi tizimi	BEPS ishtiroki	Natija
Germaniya	Kredit va ozodlik	CRS asosida avtomatik	Ha	Investorlar uchun barqarorlik
Niderlandiya	Asosan ozodlik	Yuqori darajada	Ha	Holding kompaniyalar oqimi
Italiya	Kredit	Mamlakatlar bilan almashuv	Ha	Soliq bazasining kengayishi
Polsha	Kredit	BEPS bilan integratsiyalashgan	Ha	Chet el investitsiyalarining ortishi

Germaniyada ikkala usul (kredit va ozodlik) mos ravishda bitimga qarab qo'llaniladi. Yondashuv kuchi yuqori huquqiy aniqlik va ma'lumot almashinuvi. CRS tizimi orqali avtomatik axborot almashuvi investorlar daromadlarini yashirish imkoniyatini keskin kamaytirgan. Soliq shaffofligi va ishonch ortgani sababli chet el investitsiyalari uchun barqaror muhit vujudga kelgan.

Niderlandiyada k'p hollarda daromadni soliqdan ozod qilish usuli qo'llaniladi. Xususiyatli tomoni Niderlandiya xolding kompaniyalar uchun eng qulay yurisdiksiyalardan biri hisoblanadi. Axborot tizimini shakllanishi yuqori darajadagi CRS, FATCA, BEPS choralari tatbiq etilgan. Natijada korporativ guruhlar o'z bosh ofislarini Niderlandiyada joylashtirishga intiladi - bu esa davlatga yirik biznes oqimini keltirmoqda.

¹ Muallif tomonidan tayyorlandi.

Italiyada asosan soliq krediti qo'llaniladi - xorijdan olingan daromad ustidan to'langan soliq Italiyada chegirib tashlanadi. Axborot almashinuvida faol ravishda CRS orqali boshqa davlatlar bilan real vaqt rejimida axborot almashiladi. Natijasi sifatida soliq bazasi kengaydi, davlat ko'proq daromad manbalarini aniqlay olmoqda. BEPS choralari orqali transfer pricing muammolari cheklanmoqda.

Polshada soliq krediti tizimi afzallik bilan ishlatiladi. BEPS tashabbuslariga to'liq integratsiyalashgan ayniqsa, daromadning iqtisodiy mohiyatini aniqlash va soxta operatsiyalarni aniqlashda faol. Natijasi sodiq va shaffof soliq siyosati orqali xorijiy investitsiyalarning o'sishi kuzatilmoqda. Raqamli iqtisodiyotga mos islohotlar olib borilgan.

Kredit metodining afzalligi - soliq daromadlarini yo'qotmaslik; ozodlik metodining afzalligi – soddalik va investorga qulaylik. CRS (Common Reporting Standard) – barcha davlatlarda universal shaffoflik mexanizmi sifatida ishlamoqda. Bu investorlarning soliqqa oid ma'lumotlarini yashirish imkoniyatini kamaytirdi. BEPS choralari – daromadni sun'iy ravishda boshqa yurisdiksiyalarga o'tkazish orqali soliqlardan qochish hollari kamaymoqda. Qulayligi Germaniya va Niderlandiya tajribasi O'zbekiston uchun namunaviy model sifatida ko'rib chiqilishi mumkin. Bu davlatlarda soliq siyosatining barqarorligi, huquqiy aniqlik va ishonchli almashuv tizimi mavjud.

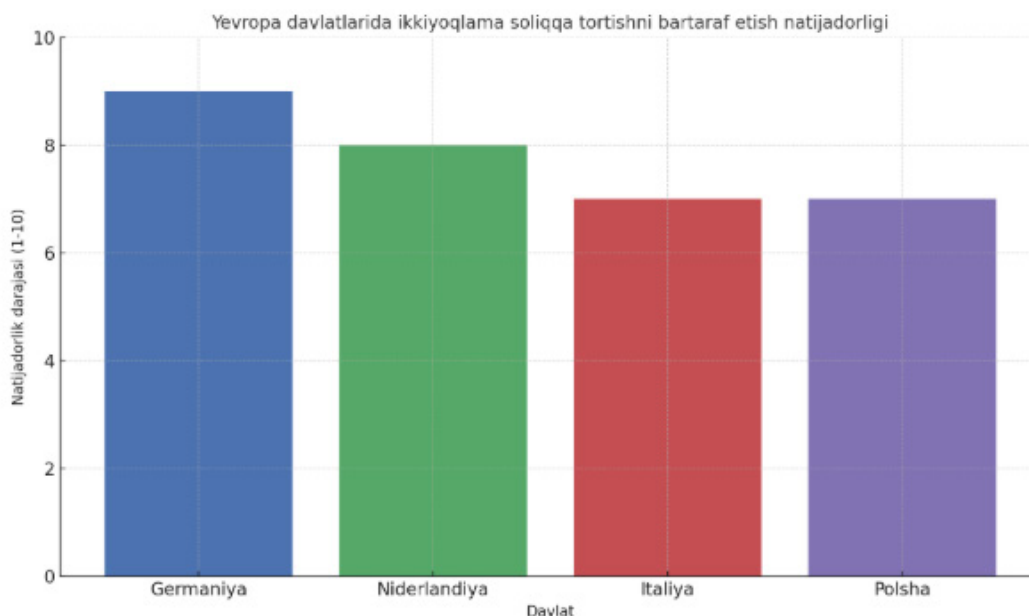
Yevropa tajribasining asosiysi soliq bitimlari orqali daromadga egalik qiluvchi davlat va soliq solinadigan davlat aniq belgilanadi. Bu investitsiya muhitini yaxshilaydi. Solish va tanlov imkoniyati: Davlatlar ikki metodni – kredit yoki ozodlikni – shartnomalarga qarab moslab qo'llaydi. Bu moslashuvchanlik yuqori darajadagi fiskal siyosat yuritish imkonini beradi. Integratsiyalashgan yondashuv bo'yicha Yevropa mamlakatlari soliq sohasidagi xalqaro standartlarni ichki qonunchilikka singdirgan. Bu esa global soliq tartibining shakllanishiga hissa qo'shmoqda.

Yevropa davlatlari amaliyoti asosida O'zbekiston quyidagi yo'nalishlarda natijadorlikka erishishi mumkin: bitimlar tarmog'ini kengaytirish orqali soliq bitimlari sonini ko'paytirish orqali investorlar uchun ishonchli muhit yaratish;

CRS tizimini bosqichma-bosqich joriy etish bilan soliqdan bo'yin tovlashga qarshi samarali choralarni amalga oshirish.

BEPS dasturiga integratsiyalashish: Xalqaro standartlarga muvofiq soliq islohotlarini chuqurlashtirish.

Yevropa davlatlari tomonidan qo'llanilgan metodologiyalar, nafaqat ikkiyoqlama soliqqa tortish muammosini bartaraf etishga xizmat qilgan, balki soliq sohasida global shaffoflik va adolat mezonlarini shakllantirishda asosiy o'rin egallaydi. Ushbu tajriba O'zbekiston uchun xalqaro soliq munosabatlarini takomillashtirishda muhim yo'nalish bo'lib xizmat qiladi.

1.Rasm. Yevropa davlatlarida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodologiyasining natijadorligi²

1-Rasmdan olingan tahliliy natijalarga ko'ra Germaniya eng yuqori natijadorlikka ega bo'lib, bu mamlakatning har ikki metodni (kredit va ozodlik) moslashuvchan ravishda qo'llashi, CRS orqali avtomatik axborot almashuvi

2 Muallif tomonidan tayyorlandi.

va kuchli soliq boshqaruvi bilan bog'liq. Niderlandiya investitsion xolding kompaniyalar uchun qulay huquqiy va soliq muhit yarata olgani sababli yuqori samaradorlikka erishgan. Soliqdan ozod qilish metodining ustunligi bu yerda yaqqol ko'zga tashlanadi. Italiya va Polsha kredit metodidan foydalanadi. Ularning natijadorligi nisbatan pastroq bo'lsa-da, BEPS tashabbuslari va axborot almashinuvi mexanizmlari orqali sezilarli yutuqlarga erishgan.

2-jadval. Yevropa davlatlarida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda axborot almashinuvinining imkoniyatlar tahlili³.

Davlat	Metod	Axborot almashinuvi	BEPS ishtiroki	Natijadorlik (1-10)
Germaniya	Kredit va ozodlik	CRS asosida avtomatik	Ha	9
Niderlandiya	Asosan ozodlik	Yuqori darajada	Ha	8
Italiya	Kredit	Mamlakatlar bilan qo'shma almashuv	Ha	7
Polsha	Kredit	BEPS bilan integratsiyalashgan	Ha	7

Metod yondashuvida Germaniya ikkala usuldan foydalanadi (kredit va ozodlik), bu esa mamlakatga bitimga qarab moslashish imkonini beradi. Niderlandiya daromadni soliqdan ozod qilishni afzal ko'radi, bu esa soddalik va qulaylikni ta'minlaydi. Italiya va Polsha esa faqat kredit metodidan foydalanadi, bu esa daromad ustidan xorijda to'langan soliqni ichki soliqlardan chegirib tashlash orqali ikkiyoqlama soliqni kamaytiradi. Soliqdan ozod qilish metodlari (ayniqsa, Niderlandiyada) investorlar uchun yengillik tug'diradi. Ammo Germaniya kabi yondashuvni moslashtirgan davlatlar eng yuqori natijani ko'rsatmoqda.

Axborot almashinuvi tizimi bo'yicha esa CRS (Common Reporting Standard) Germaniyada to'liq ishlaydi – avtomatik tarzda real vaqt axborot almashiladi. Niderlandiya va Polsha yuqori darajada avtomatlashtirilgan va BEPSga integratsiyalashgan. Italiya esa mamlakatlar bilan alohida bitimlar orqali ma'lumot almashadi, bu esa axborot oqimini cheklashi mumkin. Avtomatik, xalqaro tan olingan standartga asoslangan axborot almashinuvi yuqori natijadorlikni ta'minlamoqda.

BEPS dasturidagi ishtirok yuzasidan barcha to'rtta davlat BEPS (soliq bazasining yemirilishi va foydaning boshqa yurisdiksiyaga o'tkazilishi) qarshi choralarda faol ishtirok etadi. Bu ishtirok soliq qochish holatlarini kamaytirib, shaffoflikni oshirgan. BEPSga qo'shilish – ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish bo'yicha jahon standartlari bilan moslashuvni ta'minlaydi.

Natijadorlik darajasini tahlil qilganimizda Germaniya – 9 ball: metodlar moslashuvi, yuqori texnologik almashuv, va huquqiy aniqlik orqali yetakchilik qilmoqda. Niderlandiya – 8 ball: korporativ investorlar uchun qulay sharoitlar yaratgan. Italiya va Polsha – 7 ball: Kredit metodining chegaralangan samarasi va almashuvdagi nisbiy murakkablik seziladi. Metodlar turli, lekin huquqiy moslashuvchanlik + avtomatik almashuv + BEPS ishtiroki = yuqori natijadorlik.

Germaniya va Niderlandiya amaliyotlari O'zbekiston uchun eng namunaviy tajriba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ayniqsa, ularning soliq yondashuvi moslashuvchanligi, axborot almashinuvi tizimining avtomatlashtirilganligi, xalqaro BEPS choralari bilan uyg'unligi, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda eng katta muvaffaqiyatlarni ta'minlamoqda.

Soliqdan ozod qilish (exemption) metodini afzal ko'ruvchi davlatlarda investorlar uchun soddalik va barqarorlik kuchliroq ta'minlangan. CRS va BEPS kabi xalqaro standartlarga qo'shilgan mamlakatlar soliq shaffofligini oshirib, chet el investitsiyalarini jalb etishda ustunlikka erishmoqda. Germaniya tajribasi – O'zbekiston uchun eng namunaviy model bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bu mamlakat metodlar muvozanatini saqlagan, huquqiy aniqlikni ta'minlagan va xalqaro axborot tizimlariga faol integratsiyalashgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish xalqaro sarmoya muhitini yaxshilashda muhim omillardan biridir. Bu masala Yevropa davlatlarida murakkab yondashuvlar orqali hal etilmoqda. Germaniya va Niderlandiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, metodlarning moslashuvchanligi (kredit va ozodlik metodlari), shaffof axborot almashinuvi (CRS, BEPS) va xalqaro hamkorlik yuqori natijadorlikka olib kelmoqda. Kredit metodi ba'zi davlatlar (Polsha, Italiya)da keng qo'llanilayotgan bo'lsa-da, u soddalik va investitsiya jalb qilish nuqtai nazaridan ozodlik metodiga nisbatan kamroq ustunlikka ega. Xalqaro standartlar asosida avtomatik axborot almashuvi tizimi ikkiyoqlama soliqqa tortishga barham berishda hal qiluvchi vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Bu soliq qochish holatlarini aniqlashni soddalashtiradi.

3 Muallif tomonidan tayyorlandi.

Taklif sifatida O'zbekiston uchun kompleks metodologik yondashuv ishlab chiqish va kredit va ozodlik metodlarining har ikkisini xalqaro shartnomaga qarab moslashuvchan qo'llash amaliyotini joriy etish. Bu investorlar uchun ishonchli va qulay soliq muhitini yaratadi. CRS (Common Reporting Standard) tizimiga qo'shilish yuzasidan axborot almashinuvi sohasida xalqaro standartlarni tatbiq etish orqali soliqqa oid ma'lumotlarni avtomatik ravishda almashish imkonini beradi. Bu O'zbekistonni xalqaro moliyaviy hamjamiyatga ishonchli hamkor sifatida namoyon etadi.

BEPS dasturida faollikni kuchaytirish orqali soliq bazasining yemirilishi va foydaning boshqa yurisdiksiyalarga ko'chirilishiga qarshi kurashishda xalqaro tashabbuslarga faol hissa qo'shish. Bu orqali O'zbekiston o'zining soliq siyosatini barqaror va halol yurisdiksiya sifatida tanitadi. Davlatlararo soliq shartnomalarini qayta ko'rib chiqish: Yangi, zamonaviy va investorlar uchun qulay shartnomalarni ishlab chiqish. Soliqdan ozod qilish va chegirma berish mezonlarini aniq va shaffof tarzda belgilash. Milliy soliq qonunchiligini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishda soliqqa oid milliy qonun hujjatlarini ikkiyoqlama soliqqa tortish masalasida aniq, tartibli va xalqaro konvensiyalar bilan muvofiqlashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Miles Dead, Richard Williams, Deloitte Discovery Global Leader., Features – A Challenging Move on the International Stage: Zero Withholding on Direct Dividends in the New US-UK Tax Treaty., Michael Kobetsky, International Taxation of Permanent Establishments Principles and Policy. Australian National University College of Law.2011
2. Reuven S. Avi-Yonah,»Double Tax Treaties: An Introduction.» In The Effect of Treaties on Foreign Direct Investment: Bilateral Investment Treaties, Double Taxation Treaties and Investment Flows, edited by K. P. Sauvant and L. E. Sachs, 99-106. Oxford: Oxford Univ. Press, 2009.
3. Richard L. Doernberg, Overriding tax treaties:The USA Prespective, 9 Emory Int'l L.Rev.71.71(1995).
4. Roy Saunder, Understanding Double Tax Treaties, International Business Structuring Association (2014), Article 14. Published online:31 July 2014, available at <http://www.istructuring.com/knowledge/article/double-tax-treaties/> (last access: 11 May 2017)

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>